

Till
Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

epost:
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.da@regeringskansliet.se

Alvik den 30 januari 2023

Yttrande över SOU 2022:52 "Utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel"

Diarienummer: Ju2022/03121

Sveriges kristna råd är en paraplyorganisation som består av 26 medlemskyrkor och 3 observatörer. Dessa 29 kyrkor representerar tillsammans praktiskt taget alla kristna kyrkor och samfund i Sverige.

Som kyrkor värnar vi om tilliten i samhället och vill motverka misstro, både gentemot enskilda grupper och gentemot rättsstaten som sådan. Vi värnar även särskilt om människor på flykt. Detta är utgångspunkten för vårt resonemang.

Sammanfattning

Sveriges kristna råd

- förstår behovet och värdet av de föreslagna befogenheterna i förhållande till grov kriminalitet
- uttrycker viss reservation mot att grundläggande juridiska distinktioner luckras upp genom att tvångsmedel används innan brottsmisstanke, det vill säga gentemot personer som är att betrakta som oskyldiga i juridisk mening. Detta kan påverka förhållningssättet mellan rättsstaten och individen.
- vill uttrycka en oro för en gradvis politisk och juridisk förskjutning mot repression. Vi vill särskilt uttrycka en oro för att preventiva tvångsmedel tillsammans med nya tilltänkta utvisningsgrunder kan leda till större rättsosäkerhet för personer med migrationsbakgrund. Detta i relation till överskottsinformation eller ifall framtida förslag skulle utvidga tvångsmedlens brottskatalog.
- vill peka på avsaknaden av legaldefinitioner för vissa centrala begrepp, och behovet av kontrollmekanismer

- understryker vikten av att värna självvårdsrummet och förespråkar åtgärder för brottsbekämpande myndigheter att säkerställa att bikt och enskild självvård undantas preventiva tvångsmedel, både fysiskt och digitalt.

Statens behov att värna och försvara

Sveriges kristna råd har mottagit betänkandet och lagändringsförslagen. Sveriges kristna råd har förståelse för att brottsbekämpande myndigheter behöver de nödvändiga juridiska verktygen för att motverka det gängrelaterade våldet, värna tryggheten i samhället och försvara de som drabbas av grov kriminalitet. Liksom i tidigare betänkanden välkomnar vi att exempelvis barnpornografibrott inkluderas i brottskatalogen.

Ett ändrat förhållningssätt mellan rättsstaten och individen

Samtidigt noterar vi med viss reservation att grundläggande juridiska koncept luckras upp, eftersom tvångsmedel ska kunna användas innan brottsmisstanke, det vill säga medan en person i juridisk mening ännu är att betrakta som oskyldig.

Rättsstaten ändrar alltså sitt beteende under tiden de preventiva tvångsmedlen används, från att värna juridiskt oskyldiga till att kontrollera. Vi vill påpeka detta ändrade förhållningssätt, som utmanar legalitetsprincipen i fråga om förutsägbarhet, och tror att det kan medföra vissa risker. Vi ser att rättssäkerheten värnas i utredningarna hittills och förtroendet för de brottsbekämpande myndigheterna bedöms vara bra. Men denna förändring – som också bland våra juridiska instanser kallats för ett paradigmskifte – medför risker, dels för förtroendet gentemot rättsstaten som sådan, dels för rättssäkerheten för vissa grupper.

Risk för gradvisa förskjutningar och rättsosäkerhet

Risken är, enkelt uttryckt, att kriterierna för skäligen användning i fråga om preventiva tvångsmedel förskjuts, och att en befogenhet som är proportionerlig i förhållande till de grövsta brotten på sikt utvidgas till andra områden.

Betänkandet och lagförslagen är inte isolerade processer. Sveriges kristna råd betraktar betänkandet i en större politisk kontext. I likhet med andra civilsamhällesorganisationer, exempelvis Civil Rights Defenders och Rädda Barnen, noterar vi med oro en retorik där kriminalitet och migrationsbakgrund kopplas direkt samman.

I den politiska debatten de senaste åren har det nämnts förslag som vi i Sveriges kristna råd är starkt kritiska till, såsom utvisning utan att vara dömd för brott, eller utvisning på grund av ”bristande vandel”. En utvisning får i många fall större följder för den utvisade personen än vad ett straff inom Sveriges gränser skulle innebära, vilket åsidosätter grundprincipen om likhet inför lagen.

Sveriges kristna råd har upprepade gånger tydliggjort att vi värnar om människor på flykt. På vissa områden delar vi som bekant inte (tidigare och nuvarande) regeringens eller Migrationsverkets bedömningar gällande till exempel säkerheten i vissa länder eller för vissa grupper. Således har våra församlingar ibland kontakt med människor som har dömts till utvisning på vad vi menar är felaktiga grunder.

Betänkandet och förslagen i SOU 2022:52 är i nuläget strikt avgränsade till grov brottslighet. Överskottsinformationen som inte är kopplat till den konkreta misstanken ska ”som utgångspunkt förstöras” (punkt 4.5, sida 96). Här anar vi dock en risk för att överskottsinformation från användningen av preventiva tvångsmedel, tillsammans med (nuvarande eller tilltänkta) vaga utvisningsgrunder, kan leda till en ökad rättsosäkerhet och utsatthet för människor med migrationsbakgrund.

Avsaknad av legaldefinition för vissa begrepp och behov av kontrollmekanismer

En aspekt av denna risk hänger samman med att det saknas en legaldefinition av uttrycket "organisation eller grupp" i den föreslagna nya 2 a § i lag (2007:979). Av lagkommentaren framgår att uttrycket kan innefatta även mer löst sammansatta grupperingar och att en "grupp" utgörs av minst två personer. Riskbedömningen ("en påtaglig risk") tar sin utgångspunkt i att det inom organisationen/gruppen ska finnas personer som har både avsikt och förmåga att utöva viss brottslig verksamhet. Betydande gränsdragningsproblem riskerar att uppstå vad gäller frågan om vilka som ingår i en organisation eller grupp. En reell risk är till exempel att personer som bor eller i övrigt vistas i en miljö där kriminellt aktiva rör sig kan bli föremål för tvångsmedelsanvändning. Även att den person som befaras utöva den brottsliga verksamheten inte behöver vara en till namnet känd person medför ett utrymme för skönsmässiga bedömningar.

Användningen av hemliga tvångsmedel innebär ett intrång i enskildas personliga sfär enligt art 7 och 8.1 i Europakonventionen. Om den föreslagna regleringen skulle träda i kraft behövs tillräckliga kontrollmekanismer för att ge den enskilde möjlighet till underrättelse samt upprättelse om det preventiva intrånget skulle visa sig ha varit felaktigt eller obefogat.

Det fredade rummet – själavård och preventiva tvångsmedel

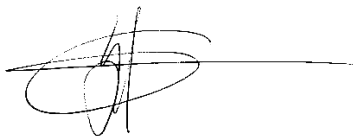
Sveriges kristna råd understryker att det är väsentligt för individers trygghet och kyrkornas trovärdighet att bikt och enskild själavård inte kan bli föremål för exempelvis avlysning eller avlyssning. Detta gäller såväl avlyssning av fysiska samtal som själavården som bedrivs via telefon eller digitala kanaler såsom chatt och e-post.

Sveriges kristna råd kan konstatera att förslaget om att utöka möjligheterna att använda preventiva tvångsmedel har utformats med respekt för §§ 11 och 27 i lagen om hemlig dataavlyssning, samt den tystnadsplikt som exempelvis åligger präster och pastorer.

Skiljelinjen mellan vad som är ett "vanligt" samtal som förs med företrädare för ett samfund (och därmed inkluderar möjligheten till preventiva tvångsmedel) och vad som är att betrakta som själavårdande samtal enligt rättsbalken är inte alltid uppenbar.

Vid en så långtgående befogenhet som preventiva tvångsmedel är det extra viktigt att säkerställa att de kvarvarande gränserna inte överträds. Vi ser därför ett behov av åtgärder för att säkerställa att brottsbekämpande myndigheter kan avgöra vad som är ett själavårdande samtal/bikt och vad som inte är det. Till en sådan process bidrar vi gärna med dialog och information.

För Sveriges kristna råd

Sofia Camnerin, generalsekreterare, telefon: 08-453 68 01

Handläggare: **Benjamin Ulbricht**, telefon: 08-453 68 08